

NAŠ DALJNI BLIŽNJI SVET

Štefan August
Doinaş

Pesem kot zmagovita srečka

Pesnik Štefan August Doinaş (pravo ime Štefan Popa) je ena osrednjih osebnosti povojne romunske literature. Slovenskim bralcem, tudi najbolj razgledanim ljubiteljem poezije, je bolj ali manj neznano ime, saj je bil doslej pri nas deležen le dveh krajših revialnih predstavitev (obakrat v Sodobnosti), vendar gre to nepoznavanje pesnika na naš rovaš: v slovenski kulturni zavesti je namreč romunska književnost dokaj

skromno navzoča, kar pa ne velja za vso Jugoslavijo. Prav Štefan August Doinaş je na primer med Srbi, Makedonci, v Bosni in Hercegovini in najbrž še kje dovolj znano in priznано pesniško ime. Makedonci in Srbi so ga že tudi predstavili vsak v svojem izboru in jugoslovanska literarna kritika mu je priznala mesto, ki ga Doinaş ima v poeziji svojega naroda in povsod tam, kjer so se že pojavili njegovi prevodi, kot priznanje kvalitete in zanimivosti sodobne romunske poezije. Romunija se namreč prav v tem času ponaša z vrsto imen, ki so že prodrla v širši evropski prostor, kot na primer zdaj že pokojni Nikita Stanescu, Joan Flora, Marin Sorescu in nekateri drugi. Vse kaže, da je v romunskih avtorjih nekaj, kar priteguje širšo javnost: posebna, vse prej kot razveseljiva usoda naroda v državi z eno najbolj togih in ponesrečenih politik v Evropi, hkrati pa nenavadna odprtost romunske kulture svetu in njena zelo tesna navezanost na zahodno duhovno izkušnjo. Kot vemo, sodi Romunija po svojem jeziku v veliko družino romanskih narodov, po tradiciji, veri, politični stvarnosti in načinu življenja – kar je, nenazadnje, opazno vplivalo tudi na jezik, na njegovo skladnjo in leksiko – pa je ta dežela vendarle del evropskega vzhoda, čeprav se nam v določenem smislu tudi v tem svetu kaže kot nekakšen otok s svojo posebno duhovno, nravno in značajsko fiziognomijo.

Takšen je tudi pesnik Štefan Aug. Doinaş. Že njegova pesniška pot ni brez globlje notranje zveze s politično potjo povojne Romunije: Doinaş, rojen leta 1922, je bil ob koncu druge svetovne vojne med tistimi, ki naj bi v literaturi začrtali »novo« podobo svoje dežele, vendar je že na začetku spoznal, da njegova poezija in čas ne hodita vstric, moral je umolkiniti, še

preden se je dodobra oglasil, tako se je s svojo prvo pesniško zbirko pojavil v javnosti šele leta 1964, torej dvajset let po osvoboditvi, toda kot dokončno izoblikovana osebnost. Njegov dvajsetletni molk pa je bil vendarle samo molk navzven, kajti od takrat, ko mu je čas postal pesniško naklonjen, izhajajo njegove zbirke tako rekoč brez presledka v povprečju na vsaki dve leti po ena.

Pred skoraj dvajsetimi leti (1970) je romunski kritik Ovidiu Cotruș zapisal med drugim: »Za pesnika je značilno mojstrstvo oblike, hkrati pa tudi nekakšna plašna čustvenost, ta osebna zlitina, ki daje pečat njegovi poeziji. To je lirizem človeškega stanja, lirizem introspekcije, pritiran do meja propada, kjer pesnik – neusmiljen do samega sebe – sreča kot predstavnik eksistencialno vznemirjene človečnosti moderno dramo poraza. Njegova pesem je izraz moralne krize, situacije-limita, ko pesnik eksperimentira z bolečo zavestjo, celo z določeno naslado v trpljenju. Njegov govor označuje neke vrste neskladje, kot v deliriju; zelo določene podobe poudarjajo dejanje spoznavanja sebe, so raziskovanje brez milosti, kakršnega zmorejo uresničevati samo resnični pesniki, uresničevati do konca in s svojimi sredstvi.«

Tako o Doinašu romunski kritik Ovidiu Cotruș. Pri branju Doinaševih pesmi je pomembno, da jih ne poskušamo brati dobesedno in ne razumeti z logiko realnih odnosov, kajti za pesnika je značilno, da upodablja sodobno življenje in našo usodo v njem predvsem s soočanjem absurda, s premikom vsakdanjih vrednosti, z zamenjavo obrobja z jedrom, in obratno: ustvarja, skratka, svojo poetsko logiko, ki je logika individualnega čustva, razpoloženja, misli, odnosa. V tem smislu Doinaševa poezija presega nacionalne meje in postaja internacionalna.

Petru Cîrdu, ugleden pesnik romunske narodnosti iz Vršca, ki je uredil in prevedel Doinaša v srbsčino in je že doslej objavil v Romuniji tudi veliko slovenskih pesnikov, je svoj srbski izbor pospremil s sintetično oceno pesnika: »V obdobju socrealizma je Doinaš utihnil. Prvo knjigo je objavil šele 1964. leta, ko je imel že dvainštirideset let. Ta prva zbirka, *Cartea mareelor* (Knjiga plime in oseke) je pomenila odločilno prelomnico v razvoju povojne romunske poezije. Njegova poezija kot plod zavidljive pesniške in filozofske kulture, moderne senzibilnosti, zapeta z dovršenimi izraznimi sredstvi, pomeni sintezo čustva in ideje, izkristalizirano v večplastnih in izvirnih parabolah vednosti o utripu človeka. Ta pesnik je zrel že na začetku svojega književnega dela. Tisto, kar se v njegovi poeziji postopoma spreminja, je videnje sveta in uporaba simbolov, s katerimi se vse bolj trudi, da bi izrazil naše bivanjske meje, groteskno, tragično in absurdno.« In še misel Miodraga Pavlovića, poleg Vaska Pope prav gotovo vodilnega srbskega pesnika med modernimi: »Potreben je strašen pogum, če naj pogledamo v ta goreči grm poezije, iz katerega Doinaš trga svoje verze. Vendar je treba reči: to ni pogum teptanja, zanikanja, uničevanja. Pogum zanikanja je zmerom isti, zmerom enako globok ali plitek, kot ga pač želimo razumeti. Pogum, ki ga odkrivam v poeziji Ștefana Augusta Doinaša, razkriva vsakokrat kakšno drugo smer. In ni treba takoj ugotavljati, da je ta smer ustvarjalna. Predvsem je to čisti pogum, torej popolna negotovost, po svoje je podoben analitski inteligenci, ki je zašla v nežno tradicijo pesniškega tkanja. Šele na koncu se pokaže, da je ta pogum bil, ker je preizkusil sam sebe, resnično ustvarjal. In tako blizu določenih vsebin v jeziku, da se vprašanje *novega* zanj sploh več ne postavlja.«

Krajši izbor iz Doinașeve poezije, ki smo ga pripravili za pričujočo številko Sodobnosti, je iz zbirke, ki bo letos jeseni izšla pri založbi Lipa.

C. Zlobec

PESEM
KOT ZMAGOVITA
SREČKA

Pravim vam: »Črna je,« a črna ni.
Pravim vam: »Vrana je,« a vrana ni.
Red črne vrane je drugačen.

Pravim vam: »Zelena je,« a ni zelena.
Pravim vam: »Zima je,« a zime ni.
Toda jaz imam zeleno zimo.

Pesem je kot srečka, ki je zmerom
zmagovita. Stavite na vrano: to je vrana.
Name stavite: pred vami je zelena zima.

Pri teh stvareh je temeljna razlika
brez telesa: živi
kot brezno zlepljenih ustnic.

ČLOVEK,
KI GA KLIČEJO
PAVI

Moj dvojnik, ki ga uporni pavi
po imenu kličejo v temo,
je v komi. Nemoč
resničnosti, da bi se spremenila
v pravo fikcijo,
ga je zastrupila.

Preučujem mu odtise:
ima razkrite pete kot Ahil
pred Trojo; iz mleka pije
le belino. Snoči sem mu prinesel
lilijo, ki ni je najti v šopkih,
tako dragih Des Esseintesu.

– Orfej, prišepni mi: kako je tam, *na oni strani*? ...
Nasmehne se: – Ne smem povedati ...

NAČRT
ZA SENTIMENTALNO
ZGRADBO

Mlad par poljublja se na klopci.
Nad njim, kot dva francoska ključa, mi.
Jesenski veter ju bo ločil in prodal,
vsakega posebej, za prgišče zraka.
Na koncu stēze čakajo, previdno
hupajoč, device v fordih.

O, čvrsta trava, pomendrana od solzá! . . .

Malo niže je nadstropje s stensko uro,
ki stoji. Še niže so cesarji.
A mesec, glej, z limfatičnim nasmehom:
v pólnoč, kot dekletce v hiši,
podrži nam dušo – da si jo oblečemo.

KATEDRALA

Lev od spredaj je zelen.
Zadnji lev je črn.
Zgornji lev je moder.

Sveti Danijel zaprt je v jami,
sam, s pogledom išče
na oboku točko, ki se v njej
Edini od vekomaj; svetlobno
s tri deljiv, svetlika.

Glej ga: – niže od mesta,
ki se vanj zazrl je prerok.

SONČNA PEČINA

Svetlobna doba je že zdavnaj le spomin.
Ne več nebo, zdaj diha noč
s tetoviranimi prsmi; pavi blodijo
iz kraja v kraj, z repi osvetljujoč odpadke,
kakor školjke, ki jih je izvrglo morje,
šumijo utopljeni po vseh plažah,
a topoli, ki bili so včeraj kakor skale,
so zdaj onemogli: polje je črno.

V pečini je le še svetloba.
Moški, od pasu navzdol, je kamen:

v dvignjenih rokàh,
 ki že počasi kamenijo,
 drži žensko telo – poslednjo žrtev.
 A goré so kot obzorje
 polne trepetavih zvezd...

PESNIK
 KOT PRODAJALEC
 SNEGA

Na pomlád,
 ko sneg skopni in ko otroci, ki bi radi
 se ponorčevali iz odraslih, več ne najdejo
 zametov, ampak le še brate in starše
 – samo ljudi, ki so že narejeni –
 se v trdnjavi znajde norec,
 ki prodaja sneg. Hudoben mrz
 svetlika se mu v duši,
 on pa, krvoloč, kar prodaja: zimo
 z golim drevjem in premraženimi pticami,
 z vodámi, ki se v snu, pod ledom, pogovarjajo,
 s slepimi semeni tik
 pred eksplozijo. Po sinji poledici
 njegovega levega očesa se prisankajo labodi,
 a srebrne ščuke je mogoče, skozi razpoke v ledu,
 uloviti v drugem očesu, ki je uprto v noč.
 Svoje blago prodaja ravnodušen.
 Sam iz snega, deli sam sebe vsem:
 neskončno drobcene snežinke in perje
 označujejo poti:
 po njih nevidna bela vojska s komandanti
 brez perjanic, z metlinimi štrclji okrašenimi,
 osvaja ključne položaje po trdnjavi
 in kaznuje kip župana,
 ki nad trgom gospodari.

EKSPERTI

Tisti ki so se ljubili a zdaj počivajo
 tisti ki iz skrčene dlani zdaj roso pijejo
 tisti ki zdaj v stare časopise zapisujejo
 poti umazanih zadev zvezd

tisti ki najprej sami sebi sodijo
 se bojijo preštevilnih prič
 tisti ki vidijo, kako pod roko kipa
 se v trenutku vse spreminja v oblance
 tisti strožji od snovi ki jo oklepa
 njihova koža in tisti iz snega

ne verjamejo v možnost da se bo zdanilo.

ANGEL
 DILETANT

Pridi, boš videl: asfalt je predrla
 ta nora trava, kot svatba brenčijo
 veliki hrošči v motorjih, brizgalne
 iztovarjajo roso zatonu.

Ne čutiš? Odprle so se filiale gozdov
 po ulicah brez drevoredov. Metulji, osvajajoč
 postaje, odčepeljajo s svojimi rilčki
 trenutek primernih srečanj.

Nihče ne pozna teh znamenj bolj
 kakor mi. To je kot stava:
 sence lovijo nam sončna
 bitja v preproge iz jute.

Jaz, angel diletant, ki podpisuje se
 v vódo, bi rad odkril svoje ustne
 na listih lokvanja, da bi obdržal si lego
 v spanju kot ptico na dlani.

DRUGA STRAN

Vse stvari imajo svojo drugo stran.
 Pa jih dajmo torej na šapirograf.
 Sicer se bomo zadušili.

Hôtel si kupiti si krompir:
 trg je bil zaseden z dogmami in limuzinami;
 ljubiti sem se hotel: v isti postelji
 so ljubile se pošasti: iz večjega šepeta
 sem izvlekel svoj šepet, iz Nefretete – ljubico.

Razmnožimo torej kopije. Ali pa preidimo
na drugo stran, kjer je – prepričan sem –
še možno streljati od daleč.

Jaz, sam, računam na notranji odsev prostora,
na obrnjeno molitev.

SODIŠČE oblekel sem si haljo in nataknil kapo ženska
z zavezanimi očmi zavpila je: Dvorišče!
potem pa je nastala velika tišina

tam bili so golobradi zli ljudje
vseh starosti otroci in ženske
tehtnica se je nenadoma nagnila
in sem rekel: prosim preselite se na drugo stran! . . .

od dveh z brado stopi eden
na drugo stran in od dveh golobradih
stopi eden na drugo stran in od dveh žensk
stopi ena na drugo stran
in od dveh otrok stopi eden
na drugo stran
in tako je blisk izpolnil svoje poslanstvo

ko pa sem hotel iti ven so se prisotni
nasmehnili in prah spoštljivo
se postavil je na nóge.

Prevedel Ciril Zlobec
ob jezikovni pomoči Petruja Cîrduja